

проти пошкоджень і прямої токсичної дії на комах. Органічні добрива та заорані поживні рештки, окрім того, відволікають личинок молодших віків від коренів рослин. Заорана стерня та подрібнена солома з додаванням азотних добрив токсичні для личинок, змушують їх мігрувати в більш глибокі шари ґрунту і зберігають від пошкоджень висіяне насіння та сходи рослин. Ефективними є рідкі азотні та складні добрива, які згубно діють на ґрунтових фітофагів.

3. Фізико-механічний метод — один із найстародавніх методів захисту рослин. Хоча він малоприменюваний у великих промислових господарствах, проте, враховуючи його безпечність для довкілля, може бути застосований у приватному секторі на присадибних ділянках. Так, імаго хрущів із плодів дерев, кущів ягідників струшують рано-вранці на підстилки із поліетиленової плівки і знищують. Для ефективнішого осипання імаго перед струшуванням слід рослини обприскати холодною водою. Личинки хрущів при перекопуванні присадибних ділянок збирають і знищують.

4. Хімічний метод. Незважаючи на деякі його недоліки, він є і буде найбільш мобільним і широко застосовуваним у світовій практиці захисту рослин за його правильного використання. Зокрема, в останнє десятиріччя глобального поширення набуло протруювання насінневого матеріалу інсекто-фунгіцидними протруйниками із додаванням стимуляторів росту рослин, що дало змогу захистити висіяне насіння і рослини на ранніх етапах органогенезу від комплексів шкідливих організмів, оптимізувати густоту рослин та підвищити продуктивність посівів на 20—25% і більше.

4.1. Враховуючи високий рівень заселеності полів комплексом ґрунтових шкідників (личинки хрущів, хлібних жуків, коваліків, чорнишів тощо), які найбільшу небезпеку створюють посівам просапних культур (буряки цукрові, кукурудза, соняшник, картопля, овочеві) обов'язковим елементом інтегрованого захисту цих культур має бути протруювання насіння інсекто-фунгіцидними протруйниками, регуляторами росту рослин і мікроелементами, що зменшує на 70—75%

шкідливість ґрунтових та наземних шкідників сходів.

4.2. За рівня чисельності ґрунтових шкідників, що перевищує ЕПШ, особливо на полях, розташованих до 500 м від лісосмуг, лісових та плодівих насаджень, а також з насиченістю сівозмін понад 50% зерновими колосовими культурами доцільна обробка насіння інсектицидними протруйниками на основі імідаклоприду, та його суміші з клотіанідином, тіаметоксамом та іншими (табл. 2).

4.3. За чисельності травневих хрущів ≥ 50 екз./дерево в лісосмугах їх необхідно обприскувати інсектицидами на основі альфа-циперметрину, фозалону (Блискавка, к.е., 0,1—0,12 л/га, Альтекс 100, к.е., 0,1 л/га, Фастак, 0,05—0,1 л/га, Золон 35, к.е., 1,5—3 л/га).

С.О. ТРИБЕЛЬ,

доктор сільськогосподарських наук,
професор

О.О. СТРИГУН,

доктор сільськогосподарських наук

О.М. ГАМАНОВА,

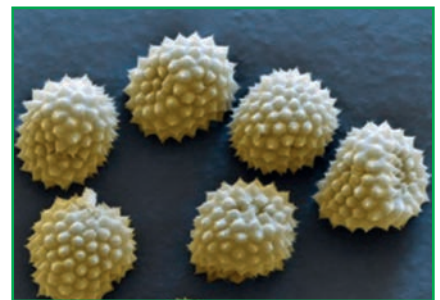
кандидат сільськогосподарських наук
Інститут захисту рослин НААН

БУР'ЯНИ-АЛЕРГЕНИ — ЦЕ СТОСУЄТЬСЯ ВСІХ!

Постійна реклама препаратів, що допомагають жити за нападів алергії, спричиненої бур'янами-алергенами, звучить і зустрічається практично на всіх носіях інформації. Але інформація про те, як зберегти наші садиби, поля, міста і села чистими від цих, як правило, карантинних рослин, поширюється лише серед фахівців. А про це повинні знати всі, не тільки аграрники. З бур'янами-алергенами мають вести боротьбу всі, тоді і дихати стане легше всім. Потрібно, щоб поради — як обмежити поширення бур'янів-алергенів — звучали не рідше, ніж реклама антигістамінних препаратів. Люди, особливо власники присадибних ділянок, мають знати ці рослини і розуміти — що саме вони плачуть на своєму дворі.

Серед бур'янів-алергенів чи не найпоширенішим є амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L., *Asteraceae*). Вона належить до тих бур'янів, що завдають шкоди не

тільки сільськогосподарським культурам, а й безпосередньо здоров'ю людини. У надземній частині рослини міститься 0,014% ефірних олій, кверцетин, кумарин, псилостахіїн та багато інших складних сполук. Значної шкоди здоров'ю людини рослина завдає в період цвітіння, адже пилок амброзії є причиною виникнення багатьох алергічних захворювань, об'єднаних назвою «поліноз» (від англійського слова «pollen» — пилок). Ці захворювання відомі під назвами «сінна лихоманка», «пилкова алергія», «сінна астма», «осіння пропасниця». Під час цвітіння амброзія полинолиста спричиняє масові алергічні захворювання (риніти, бронхіти, бронхіальну астму). Для квіткового пилку амброзії характерна сенсibilізуюча дія, яка є основною причиною алергічних захворювань. У пилку амброзії містяться особливі білки, які під час потрапляння пилкового зерна на слизову оболонку надходять у кров

**Квітковий пилок амброзії
полинолистої**

людини. Алергени містяться також у насінні та листі амброзії і можуть викликати у людей дерматити. У зв'язку з цим щорічно, у другій половині літа, під час цвітіння амброзії збільшується кількість непрацездатного населення через амброзійний поліноз.

Проблема поширення амброзії полинолистої має глобальний характер, цей бур'ян розповсюдився на всіх континентах. В Європу амбро-

зия занесена з Північної Америки на початку ХХ століття. В Німеччину вона завезена 1873 року з насінням конюшини і жита. У 1914 р. німецький аптекар Кріккер вирощував її у Дніпропетровській області як лікарську рослину (замінник дорогого хіна і глістогінний засіб). У 1925 році амброзію вже виявили на території Київської області. Армія генерала Денікіна привезла амброзію з насінням люцерни — так цей бур'ян поширився у Запорізькій, Донецькій, Луганській областях. З того часу амброзія розповсюдилася територією України. В степовій зоні цей бур'ян є найбільш агресивним і шкідливим для виробничників сільськогосподарської продукції. Нині в Україні амброзія поширена майже на 70 відсотках території. Вона є причиною зниження якісних і кількісних показників продуктивності сільськогосподарських культур, належить до карантинних об'єктів, які крім шкідливості для сільськогосподарського виробництва, негативно впливають на флору та фауну. Амброзія полинолиста засмічує всі польові культури (особливо просапні і ярі зернові), овочеві, плодові, виноград, пасовища, чагарники. Бур'ян щільно росте на узбіччях доріг, берегах зрошувальних каналів, ставків і рік, на необроблюваних землях (будівельних майданчиках, територіях портів, комбінатів хлібопродуктів і елеваторів, тваринницьких комплексів, машинних дворів, на вулицях і присадибних ділянках населених пунктів).

Розвиваючи потужну надземну масу і кореневу систему, що досягає до 1 м в діаметрі і до 4 м в глибину, амброзія полинолиста спричиняє пригнічення культурних рослин, зокрема ярих зернових і просапних (ячмінь, пшениця, кукурудза, буряк, овочеві, баштанні тощо), різке зниження кормових якостей сіна і

випасів, погіршує якісні показники зерна та знижує продуктивність сільськогосподарської техніки.

Веgetування амброзії впродовж кількох років робить ґрунт непридатним для вирощування сільськогосподарських культур!

Назвемо коротко основні заходи і методи обмеження поширення амброзії полинолістої:

1. Контроль амброзії повинен бути спрямований на виснаження запасів насіння бур'яну у ґрунті і запобігання повторному його засміченню.

2. Слід ретельно обстежувати всі поля, прилеглі лісопосадки, території виробничих баз і території, що прилягають до них, дороги, узбіччя, краї полів і населених пунктів для виявлення актуальної або потенційної засміченості карантинними бур'янами, з метою їх викорінення.

3. Для кожного окремого поля необхідно розробляти заходи, які будуть забезпечувати ефективне обмеження чисельності бур'янів, а також здійснювати профілактичні методи, спрямовані на недопущення засмічення посівів такими бур'янами.

4. Дотримуватись науково-обґрунтованої сівоzmіни. У разі наявності в господарстві засмічених амброзією полів ввести в сівоzmіну беззмінний посів зернових культур (ріпаку, або культур, технологія вирощування яких передбачає застосування страхових гербіцидів) впродовж 2—3 років із попереднім напівпаровим обробітком ґрунту.

5. З метою попередження поширення амброзії, рекомендовано постійно здійснювати такі профілактичні заходи:

- оборонувати й дискувати поля;
- обкошувати й обдискувати поля;
- після збирання врожаю

підкошувати смуги під посадками.

6. Для контролю цього небезпечного бур'яну у місцях, не доступних для роботи техніки, на присадибних ділянках та городах необхідно використовувати мотокози, ручні коси та мотообприскувачі для внесення гербіцидів. Під час скошування та прополювання необхідно максимально знищувати шкідливі рослини, не допускаючи їх регенерування. Не якісно скошений бур'ян розростатиметься в геометричній прогресії і може утворити до 20-ти розгалужених пагонів, що будуть знаходитися при землі й наступне скошування їх вже не зачепить. В подальшому пагони здатні утворити й засмітити насінням ґрунт більше, ніж нескошені рослини.

7. Необхідно дотримуватись техніки безпеки під час виконання робіт з контролю амброзії. Враховуючи те, що амброзія є небезпечною рослиною-алергеном, яка може викликати навіть анафілактичний шок, слід враховувати стан здоров'я працівника, для уникнення негативних наслідків.

8. Якомога ширше інформувати працівників та жителів про бур'яни-алергени і їх властивості. Поширювати рекомендації щодо захисту та наголошувати на важливості й обов'язковості всіх контролювати амброзію.

Детально про засоби і методи захисту від амброзії полинолістої та обмеження її поширення описано у брошурі «Хай квітне Україна, а не амброзія. Зупинимо амброзію разом», що видана за спільної участі ТОВ «Адама Україна», ТОВ СП «Нібулон» та Інституту захисту рослин НААН.

СТОРЧОУС І.М.,

кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут захисту рослин НААН

Вітаємо з ювілеєм!

Виповнилося 75 років з дня народження відомого в Україні і поза її межами вченого-фітопатолога, кандидата біологічних наук, професора Івана Лукича Маркова. Майже піввіку свого життя присвятив він розвитку фітопатологічної науки й підготовці в УСА, а нині НУБІП України, молодих вчених та фахівців із захисту рослин, які працюють в різних країнах світу.

Колектив Інституту захисту рослин НААН, а особливо — лабораторії фітопатології, колектив факультету захисту рослин НУБІП України та учні вченого щиро вітають ювіляра і дають наказ — тримати так і надалі!

